

Kušan

HRVATSKA REVIJA

GODIŠTE PETNAESTO

1942

UREDNIK: PROF. MARKO ČOVIĆ

UMJETNIČKI UREDIO: VLADISLAV KUŠAN

ZAGREB MCMXLII.

TISAK „TIPOGRAFIJA“ D. D. U ZAGREBU

sestrimu Turkinju«, Hörmannove br. XXII. »Mustajbeg Lički ženi Kumalijć Nuhana« i br. LXIX. »Lejla Blaževića«, gdje se Senjanin Ivan oblači kao Tanković Osman i tako prevari Lejlu, Osmanovu jauklju.

Zanimljiv je početak izvrsne pjesme br. 22 »Stradanje Omera i Alila u ravnim Kotarima«, koji sadržava razgovor gavrana i vuka. Za čudo je, kako Andrić ne spominje, da se taj razgovor nalazi i kao samostalna pjesma u petoj knjizi Matičinoj, koju je Andrić sam uredio. U dodatku k toj pjesmi navodi ondje Andrić i Ivičeviću pjesmu »Dvi delije od studene stime« u Nevenu 1855., a to je upravo ova pjesma, koju je iz Alačevićeve zbirke prenio u IX. knjigu. Pošto je Frane Alačević sebi za zabavu razne narodne pjesme iz drugih izvora prepisivao u svoju zbirku, jamačno je i ovu prepisao od Stjepana Ivičevića ili iz Nevena. Ivičevićev tekst u Nevenu, uzet neposredno iz puka, mnogo je bolji od ovoga, kako ga je uredio Andrić. U pjesmi se priča zla sudbina Muje, Halila i Omera, to jest trojice braće Hrnjica. Od versa 93 do kraja mjesto Omera nekom pogreškom, valjda Alačevićevom, koju A. nije umio ispraviti, dolazi Osman. Na svršetku pjesme Halil opazi, kako pod jelom spava Grujo, dite mlado, »komu puška straža i stražari, bistra voda sjajno ogledalo, jele grana pohlad i obrama«. Ova tri versa fale u Andrića, valjda su mu se činili sumnjivi. Halil vidjevši Grujicu razabere, da je on odsjeo kao glave njegovoj braći, pa mu se ne smjede javiti, nego uteče u bilu Udbinu »gdi se ranam bavi i zabavi kano mati oko muške glave. Onda bilo sad se spominjalo«. I ova tri posljednja versa fale u Andrića.

Pjesma »Udaja kćeri serdara Jurkovića« nije drugo nego obična varijanta Karadžićeve »Sestra Đurković serdara«, koja se nalazi u novoj Kutlešinoj i drugim zbirka¹⁾. Isto tako i slijedeća br. 24. »Jankovića oslobađa Turkinja djevojka« ima vrlo slične pjesme u Karadžićevoj »Ženidba Stojana Jankovića« i »Marjanovićevoj br. XIII. »Ženidbi Jankovića Stojana (Zigreb 1864.). Krkali čakšire (vers 190) bit će jamačno isto što i krk-čohe čakšire u drugim pjesmama, to jest od čohe koja je po krk (četdeset) groša aršin.

I pjesmi 25. »Udbinjani pozivaju Senjane na vino« nalaze se inačice, dvije u Karadžićevoj trećoj, u Marjanovićevoj i rukopisna Matičina u Anđelinovića br. 107 »Senjanina Ivu zovu Turci u Gabelu na vino«.

Pjesma 26. »Huda sreća Senjanina Ive« poznata nam je iz Marjanovićeve »Ivan Senjanin i Pandža Gračanin« (1864. br. VII.), Glavićeve (I. br. 13. 1. izd.) iz rukopisa F. Banića (br. LI i LIV., osobito divljačka pjesma), Vukelića i Smičiklase br. 69 (početak). Ono, što se na kraju kaže, kako Ivan Senjanin ide u goru i pokapa

¹⁾ O Kutlešinoj zbirci iz Imotske krajine vidi prikaz u Hrvat. Reviji 1940. br. 5.

izginule senjske vitezove, nalazi se katkad obrađeno u posebnoj pjesmi.

Pjesma »Starac Čejvan otimlje djevojku za Senjanina Ivu« ima paralelu u Jukićevoj »Ženidbi Gavrana Sinjanina«. Neuk pjevač učinio je ovdje od poznatoga turskog junaka Čevana kršćanina, koji sa Senjanima vojuje na Ličkoga Mustaj-bega.

O »Tavnovanju Vučkovića Bože« ima više pjesama, u kojima toga junaka oslobađaju tamnice ljuba i sestra, koje se preobuku u tursko ruho i tako prevare njegove tamničare. Neke od tih pjesama imaju okrutan i nečovječan svršetak kao i ova imotska.

Posljednja pjesma, br. 29 »Junak škropi junakove kosti« spominje opet Božu Vučkovića, kojemu je u Osik-planini beg osički pogubio sina, kad je ovaj sa svojim svatovima vodio Ružicu, kćer orlovačkog bana. Komnen barjaktar ide u planinu da krštenom vodicom poškropi kosti Nikoline, ali ondje na grobu junakovu nađe bega od Osika, koji ondje pije vino i rakiju i nazdravlja mrtvacu, zovući ga da ustane, da piju vino. Komnen ga za to pozove na mejdan, no beg mu odgovara, neka muči, jer će i njega ukopati s Nikolom. Komnen udari bega čorodom i zada mu sedam rana i beg tada uteče k Osiku. Kad Komnen povede sa svatovima Ružicu, koju je bio za se isprosi, dočeka ga u planini beg sa svojom družinom Kladušanima. Svatovi, među kojima se bori i Kraljević Marko s puškom (!) u ruci, razbiju Turke i uhvate bega, kojega pogubi starac Bože Vučković. Prizor na grobu promijenjen je u ovoj pjesmi. U drugima pjesmama, na pr. u Hörmanna br. LXVIII. »Osveta Bojčić Alije« i LI. »Kladušanin Mujo i Kostreš harambaša«, Karadžića VI. br. 9 i u Šaulića knj. I. sv. 1 »Ljutica Bogdan i gojeni Halil« i najposlije u samoga Andrića u petoj knjizi br. 49 »Junak pozivlje mrtvaca na mejdan«, neki junak, kršćanin ili musliman, prema tomu, kakva je pjesma, ne odlaže kivne mržnje ni prema mrtvom dušmaninu, nego konjem gazi njegov grob i zove ga na mejdan. Za to nedjelo kažnjava ga na istom mjestu koji pobratim pokojnoga junaka.

Na kraju ima Andrić »Varijante«, koje su ispale dosta mršavo, na jedva devet strana.

U predgovoru k osmoj knjizi Andrić je najvjestio i deset, možda posljednju knjigu, u koju bi metnuo Prčiću bunjevačku zbirku i haremske pjesme bosanske. Nadati se je, da će tu deset knjigu urediti onako sretnom rukom, koju je imao kod prvih dviju svojih knjiga balada i pričalica.

Antun Simčik.

ANGEL KARALIJEV

(U povodu novele »Bunda od medvjede kože«)

Angel Karalijčev rođen je godine 1902. u selu Stražici, u okrugu Gornja Orehovića u sjevernoj Bugarskoj. Gimnaziju je svršio u Trnovu, a konzularni odsjek na slobodnom sveučilištu u

Sofiji. Godine 1931. boravio je pola godine u Parizu. Prve književne radove potpisivao je pseudonimom »Ilja Černev«. Prvu zbirku novela s naslovom »Raž« objavio je 1925. Kasnije su se redale knjige pripovjedaka i novela: »Imanje«, »Lažan svijet«, »Sretan čovjek«, »Bogorodičina suza«, »Krilati junak«, »Vilinski svijet«, »Kraj ognjišta«, knjiga eseja i putopisa »Bugarska zemlja«, »Historijske novele«, zbornik novela bugarskih pisaca, i »Kandilo pred ikonom«, antologija pripovjedaka bugarskih pisaca za mladež. Sofijski aeroklub nagradio je djelo »Krilata pomoć«, koje je napisao s Matvejem Velëvom.

Karalijčev je izraziti predstavnik sela u bugarskoj književnosti. Međutim, dok drugi pisci (na pr. Jordan Jovkov, Elin Pelin i Georgi Rajčev) prikazuju bugarsko selo realno, Karalijčev ga doživljuje kroz priču, bajku, legendu. U njega je svaki predmet oživljen, očovječen, i priroda i nebesko carstvo, sve je to u njega izjednačeno sa životom seljaka i t. zv. malih ljudi, njihovim životom i njihovim sudbinama. Njegova su djela puna osjećajnosti i srdačnosti. On isprepliće maštanje i stvarnost. Sadržaje za svoja djela crpi iz sadašnjice i narodnih umotvorina. Junaci su mu ljudi sa srcem i dušom, koji vjeruju u dobro i čeznu za njim. Njegova je proza poetična. Novele su mu često lirске pome, koje glorificiraju patnje, stradanje i jedinstvenost. Izražavanje mu je bogato originalnim slikama, stil jednostavan i dražestan, pa podseća na stil narodnih pjesama. Sa svim tim osobinama Karalijčev je i istaknuti predstavnik bugarske književnosti za mladež, pa u posljednje vrijeme skoro i stvara samo na tom području.

Novele Karalijčeva prevedene su do sada, koliko mi je poznato, na francuski, njemački, talijanski, slovenski, slovački, srpski i hrvatski. Na hrvatski su prevedene: »Orlovi« (1926. u osječkom »Hrvatskom listu«, preveo Dr. Ivan Esih), »Proljet« (1928. u »Vijencu«, god. VI., broj 4., preveo Nikola Mirković), »Zvijezda repatica« (u »Hrvatskom ženskom listu« za prosinac 1940., preveo Joza Živković), »Lazar Krivac« (u »Savremeniku«, god. XXIX., knjiga I., broj 2. od 25. veljače 1941., preveo Joza Živković) i »Majka« (u »Hrvatskom ženskom listu«, u dvobroju za svibanj-lipanj 1941., preveo Joza Živković). Njegove pripovijesti za mladež objavljene su u različitim publikacijama: u nedjeljnom dječjem prilogu »Hrvatskog dnevnika« i »Novosti«, u »Anđelu čuvaru«, »Smilju«, »Maloj mladosti« i »Ustaškoj uzdanici«. U »Hrvatskoj Reviji« pojavljuje se Karalijčev prvi put spomenutom novelom, koja je prevedena iz zbirke »Lažan svijet«. Knjige njegovih pripovijesti za mladež, osobito »Kladenac« i »Kraj ognjišta«, zaslužuju, da se s njima upoznaju i hrvatski čitaoci.

J. Živković

KULTURNA KRONIKA

MARKO ČOVIĆ NA SLOVAČKOM. Slovački dnevnik »Gardista« u svojem broju od 26.

studenoga donosi prijevod jednog ulomka iz Čovičeva romana »Doktor filozofije«. Veliki prijatelj Hrvata Vilo Kovar preveo je ulomak Čovičeva romana po kojemu je i cijeli roman dobio svoje ime »Doktor filozofije«.

FILMSKI KOMIČAR KAO TENOR. Na matineji njemačkog kazališta u Berlinu, posvećenoj djelima pjesnika *Eichendorffa*, uz recitiranje njegovih pjesama izvedene su i skladbe na riječi toga pjesnika. Među interpretatorima nastupio je i poznati njemački filmski komičar *Hans Brauschmetter*, koji je pjevao skladbe *Schumanna* i *Wolfa*.

BROJ NJEMAČKOG ČASOPISA POSVEĆEN SLOVAČKOJ. »*Leipziger Vierteljahrsschrift für Südosteuropa*«, koji izlazi već četvrtu godinu pod uredništvom *Georga Stadtmüllera*, posvetio je svoj drugi ovogodišnji broj na 100 strana Slovačkoj. Brojni članci potječu iz pera istaknutih slovačkih kulturnih i političkih radnika. Uvod je napisao rektor leipziškog sveučilišta prof. dr. *Breve*, a daljnje veće članke: predsjednik slovačke vlade dr. *Vojtjeh Tuka* (»*Nova Europa i Slovaci*«), sveuč. prof. dr. *Ludovit Novak* (o slovačkom jeziku i njegovoj ulozi u narodnoj državi), sveuč. prof. dr. *Andrej Mraz* (o razvoju slovačke književnosti), dr. *Vladimir Wagner* (o razvoju slovačke likovne umjetnosti), *František Zagiba* (o povijesti slovačke glazbe), *Andrej Melicherčik* (o slovačkoj narodnoj pjesmi), prof. dr. *Ludovit Knappek* (o slovačkom sveučilištu) i prof. *Jan Irmeler* (o novim slovačkim knjigama). Značajna je studija dra *Františka Bokesa* o pregledu historiografije u Slovačkoj. Leipziški »*Südosteuropa-Institut*«, koji izdaje ovaj časopis, upoznao je ovim brojem Nijemce s prilikama u mladoj slovačkoj državi, pa priprema, kako se doznaje, i poseban broj posvećen Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. (Z.)

FESTIVAL BEETHOVENOVIH DJELA. U Bonnu na Rajni održan je i ovoga ljeta glazbeni festival Beethovenovih djela. Taj se festival priređuje svake godine i na njemu se izvode samo uzorna djela, a koncerti se održaju na povijesnim mjestima rodno grada skladateljeva.

ZANIMLJIV KONCERTAT U KOPENHAGENU. U danskoj prijestolnici Kopenhagenu priređen je ljetos zanimljiv koncertat. To je bila repriza koncerta, koji je prvi put održan prije 52 godine. Nastupio je slavni glasovirač *Emil Sauer* i time proslavio 79. godišnjicu svoga života. On je na tom koncertu izveo isti program kao i pri svom prvom nastupu u Kopenhagenu.

PREMIJERA GIORDANOVE OPERE U BERLINU. Ovog ljeta izvedeno je prvi put na berlinskoj Volksoperi djelo »*Fedora*« talijanskog skladatelja *Umberta Giordana*.

NJEMAČKI JEZIK U NORVEŠKIM ŠKOLAMA. Prema odredbi školskih vlasti, u norveškim školama učit će se od sada njemački kao jedini strani jezik.